

tència i identificació exacta del nucli de població denominat). Quant a l'Antiguitat, ja Estrabó en posa el nom (i en forma que garanteix, almenys aproximadament una situació com la moderna): la illa «té dues ciutats, *Pálma* i Polentia»: *εχει δυο πολεις Πολμων και Πολεντιων* (III, 4.20), ed. G. Budé II, 81.19. En termes semblants l'anomenen Plini el Vell, Ptolemeu (*Πολμω*), i Pomponi Mela: *Palma cokonia*; no l'anomenen altres que parlen de Mallorca, com l'Itinerari Antoní, el Geògraf de Ravenna, Avienus, ni el *Liber Maioricinus* del Veronese pisà, que es podria esperar que ho fessin; ni n'hi ha rastre autèntic en el Rept.

Reportem les indicacions d'altres fonts d'informació ja antiga.

En el mapa del Cardenal Despuig (1785): «llamada assí por los Romanos; su edificación tiene de circuito 5250 varas cast.; su fortif^{ca} es a la moderna: con muy buenas murallas, --- baluartes, plataformas revellines, hornabeque, con su fosso, camino cubierto --- muelle; que defienden su Puerto, de un regular fondo y abrigo; tiene para comunicación 8 puertas ---untuosos edificios: casa del Ayuntamiento y la Lonja; 6 parroquias, 6 ospitales, 21 conventos, 2 casas de clérigos --- 2 de Estudio, una Universidad, y 36 iglesias sufragáneas --- el nº de vecinos, con sus arravales y distritos, son 8299 y 31.965 almas».

El nom real i tradicional ha estat sempre *Ciutat de Mallorca* o simplement *CIUTAT*, «a *Ciutat*». De fet encara ho és. Car també trobo molt exagerada l'afirmació del Sr. Cristòfol Borràs «se perdió el nombre tradicional *Ciutat de Mallorques*»; de cap manera acceptarem que en «quedan sólo restos fosilizados en el habla popular». No són merament cosa del poble ni resclosida: Miquel Arbona i la família Marquès - Arbona, de qui tinc la nota dictada del 1953: el nom antic i usual ha estat Ciutat de Mallorca i encara popularment el que es diu a l'illa és a *Ciutat, prop de ciutat* etc.; habitants; «*ciudadants: palmesans*» (XII, 120).

Un punt decisiu el marcà l'abominable Decret de Nova Planta de les forces absolutistes, de 1717, «restaurando el nombre latino *Palma* de la ciudad». Que ja circula molt des de llavors, bé ho hem de judicar pel pseudònim (*Philiberus*) *Parripalma* que adoptà a Roma un jesuïta expulsat d'Esp. en la 2ª meitat S. XVIII, sobre el qual veg. J.M. Bover, (*Bi.Escr.Bal.* § 358), en memòria de la seva pàtria *Palma* de M. i d'un altre lloc. o família amb qui es relacionava: *Parra* (247b). Que en castellà llavors és general («Nota de las bugaderías de la ciudad de Palma», a. 1803, *BSAL* VIII, 131b) està descomptat; però en ambients més espontanis i naturals continuà circulant sobretot l'antic; pertot «*Ciutat de Mallorca*» i àdhuc encara algun cop «*Ci. de Mallorques*», S. XVIII, *BSAL*; «esta nostra ciutat de Mallorca» a. 1595 (*BSAL* VII, 140b).

Sobre les qüestions d'identificació arqueològiques estariem més confortats si n'haguessin escrit explícitament homes com Quadrado (cf. només «La división de la ciudad según el Libro del Repto.»); però ell i l'Arxiduc, evitaven tals matolls de brolla i d'espinar. Opinions autoritzades: en el llibre *Esplais de Jovenesa* hi ha diversos poemes datats «a *Palma*» (1847, 42) (J.M.Llompart, *Mn. Aguiló, Antologia Poètica* 1975, 42). Miquel dels S. Oliver, continua anomenant-la «*Ciutat de Mallorca*» en el seu llibre, i ens donaria una dada valuosa dient «el nom de *Palma* fou ressuscitat quan l'avinguda de Carles V, en 1523» (*Ci. de Mall.* 26.8f.), si no fos que aquests mots els posa en boca d'un personatge més aviat pedant que savi (reia per sota el nas?).

Sobre la localització precisa de *Palma* romana hi ha hagut tanta discussió poc crítica: «la Palma romana s'ha cregut que era l'actual capital»; Fc. Talladas, l'erudit de Campos (1766-1818) féu grans esforços i excavacions (en la seva *Historia de Campos*, a. 1815) per provar que era en la «vasta comarca del Palmar de la vila de Campos» (J.M. Bover, o. c. § 1245); en to més escèptic encara en parla *BSAL* (III, 42b) afegint que segons Hübner, era més al Sud, entre la possessió *S'Avall / S'Estany de ses Gambes*, on s'han trobat moltes restes romanes. Altres manifestant-se equànimes, opinen que tanmateix designà (també sobretot) uns llocs immediats a les fortificacions del port, arran de les bases establertes per l'almirall romà Metel·lus contra la pirateria. Els treballs de Hübner van ser orientats per gent entesa en el país, sobretot Pere d'Alc. Penya (*Ant. Recintos Fortif. de la Ci. de Palma, BSAL* II) i Gabriel Llabrés; (veg. l'extensa exposició de Crist. Borràs i Rexach en el *Corpus de Toponímia de Mallorca de Mascaró*, I, 944-1010). Darrerament importants (sobretot per documentació nova que aporten): el llibre de Diego Çaforteza Mussoles (*La Ciudad de Mallorca* 4 vols., Palma 1955-60), i el de l'arquitecte G. Alomar Esteve [no el confonguem amb l'il·lustre Gabriel Alomar Vilanova!] («La Reforma de Palma» P. de M. 1950).

Altres *PALMA* i derivats:

2) La *PALMA*, poblet amb antiga parròquia en el Baix Llobregat, te. de Cervelló, prop de Pallejà, allà on la crtra. de Molins de Rei a Vilafranca acaba de travessar el riu: ha tingut esgl. de Sta.Maria.

PRON.: *ləpálmə* (allí, 1923, exc. 3).

MENCIONS ANT. 964: «--- Cervilione, ad *Ipsa Palma*» (*Cart. St. Cugat*, p. 62); 1174: «illam *Palma*» (en butlla papal Kehr, *Papsturk*, 454); 1359: *La Palma* (*CoDoACA* XII, 14).

3) LA *PALMA*, poble de la Ribera d'Ebre (Cf. *G.G.C.*, 153) ara ofict. *La Palma d'Ebre*.

PRON.: *ləpálmə* a Ribaroja; *ləpázumə* a la Vilella